

RECENZE

Representativní sborník maďarských psychologů. R. 1958 vyšel péčí Maďarské akademie věd v Budapešti representativní sborník maďarských psychologických studií (Pszichologiai tanulmányok, Akadémiai kiadó, Budapest 1958), zahrnující řadu disciplín vědecké psychologie, psychologii všeobecnou, experimentální, sociální, pedagogickou a klinickou a kromě toho i některé studie z dějin psychologie.

V úvodu sborníku načrtl akademik Pál Gegesi Kiss stručný obraz současné situace v maďarské psychologii a uvedl zde mj., že přes velký rozmach maďarské psychologické vědy po r. 1948, uplatňovala se v ní řada brzdících elementů, zejména to, že v Maďarsku neexistovala psychologická společnost, která by řídila a koordinovala práci psychologů. Maďarští psychologové neměli k dispozici ani oficiální vědecký časopis, v němž by mohli uveřejňovat výsledky svého bádání. V posledních letech byla učiněna řada opatření k zlepšení tohoto stavu; bylo rozhodnuto vydávat péčí akademie časopis *Pszichologiai Szemle* a soustředit řízení vědecké práce do rukou psychologické komise při společensko-historické sekci Maďarské akademie věd.

V článcích o dějinách psychologie bylo vzpomenuo Gáborem Surányim stého výročí narození vynikajícího ruského psychiatra a fyziologa Vladimíra Michajloviče Bechtěreva a Lívii Nemesovou díla francouzského profesora Jeana Piageta a jeho názorů na problematiku rozumového vývoje dítěte. Nemesová ocenila zejména objevný pracovní postup Piagetův, při němž piaget isoluje z myšlenkového procesu jednotlivé jevy podobně, jako je tomu při přírodovědeckých pokusech v exaktních vědách, a odtud dospívá k poznání nových jevů i k objevu homogenosti rozličných jevů. Použití pojmosloví matematické logiky u Piageta je — podle autorky — cestou ke společné řeči pro nejrůznější vědní odvětví od neurologie, přes psychologii a sociologii až ke kybernetice.

Z mnoha studií z všeobecné a experimentální psychologie možno připomenout článek Bély Tótha pojednávající o analýze řeči jako způsobu studia osobnosti, článek Zsolta Tánzcosa o senzitivně-motorické koordinaci v inverzním zorném poli a článek Arpáda Mezeie o informačně zprostředkující hodnotě barev, který potvrzuje hypotesu, že odlišné barvy mohou za různých okolností vyvolávat stejnou reakci a končí závěrem, že hodnota jednotlivých barev z hlediska předávání informací je velmi různá. Zajme nás zvláště Tánzcosův příspěvek, kde autor vytvořil „analytickou“ variantu situace Strattonovy, při níž je počitek spojen s takovým pohybovým dějem, který sám o sobě ovlivňuje fyzické podmínky kvality daného počítka. K nejlepšímu studium tohoto oddílu i celého sborníku náleží také stať Imre Molnára zabývající se experimentálními zkoumáním konfliktových situací vyvolaných přetvořením stereotypní řady.

V sociální psychologii je převážná část příspěvků zaměřena na problémy mateřských škol a není zapomenuto ani na psychologii slepých dětí. Zsolt Tánzcos se zabýval otázkou výchovy pěti- až šestiletých dětí k družnosti a doporučoval zejména zvýšenou péči vychovatelů o volbu vhodných her vedoucích děti k životně užitečné činnosti. Nesnadný problém kolektivního sdružování slepých dětí předškolního věku a jednotlivých faktorů, které toto sdružování ovlivňují, řešili ve sborníku Sándor Illyés a Ferenc Szakács.

Také v pedagogické psychologii se autoři obírali hodně předškolním věkem a dětmi od 6 do 10 let a kromě toho věnovali značnou pozornost i problémům dospívání. Hedvika Kéry Justová zde uveřejnila výsledky svého výzkumu návyků psaní u dětí předškolního věku, László Kelemen se zabýval některými zvláštnostmi chápání a myšlení u dětí 6—10letých a István Harsányi a Blanka Donáthová sledovali chlapeckou a dívčí četbu v období dospívání. Harsányi vyvodil z osmiletého pozorování četby svého syna závěr, že ve věku 13 a půl až 14 a půl let se výrazně mění směr i charakter chlapecké četby. Počet přečtených knih klesá proti předchozím rokům asi o čtvrtinu, zájem se přesouvá od dětské četby k literatuře pro dospělé, při čemž se tříbí i kritický cit mladěho čtenáře a mezi jeho knihami ubývá brakové četby. Donáthová vyšla naopak za kratšího, avšak mnohem širě zaměřeného zkoumání četby děvčat. Pomocí umělé vykonstruovaných příběhů, zastupujících různé typy literatury, zkoumala čtenářské záliby u 1000 budapešťských děvčat ve věku od 10 do 14 let. 58,7 % jejich hlasů získala tzv. dívčí četba a na druhém a na třetím místě byly dobrodružné a historické romány.

Nejbohatěji byla ve sborníku zastoupena zdravotnická psychologie. Novou metodu léčení afasie a s tím spojená pozorování o psychologii myšlení osvětlila hojně dokumentovaná studie

Miklóse Varghy a Györgye Geréba. Psychologické studium písma během léčení elektrickým šokem bylo předmětem stati Istvána Hárđiho, kde autor vysledoval v písmu nemocných po léčení elektrickým šokem dvě hlavní změny: 1. narušení rytmu koordinované ataksie a 2. návrat k primitivnímu písmu se znaky regrese. O léčení elektrickým šokem v souvislosti s výzkumem prováděným metodou Rorschachovou a elektroencefalografickou zde psala Erzsébet Moussongová-Kováčková, která dovozovala elektroencefalografickými výzkumy podporovaný původ amnesie, vyvolané elektrickým šokem. Její elektroencefalografické záznamy osvětlily i vztah zbytků paměti a aktuální percepcce. Se sociální psychologií souvisle několik studií, obírajících se vztahem mezi rodiči a dětmi a jeho vlivem na nejrůznější nervové choroby či poruchy. Souvislost dětských neuros s psychickým stavem rodičů zdůraznila ve svém článku Margit Hirschová a dětské reakce na rozvod rodičů a negativní vliv rozvodů na další duševní vývoj dětí zkoumala ve své studii Erzsébet Lántosová-Dabasová.

Thematika sborníku maďarských psychologů je ovšem daleko rozmanitější; sborník obsahuje osmatřicet studií, z nichž jsme mohli jmenovat jen ty nejvýraznější. Na závěr je připojen informativní přehled o činnosti jednotlivých maďarských psychologických ústavů a bibliografie maďarské psychologie z let 1945—1957. Z maďarských psychologických ústavů jsou zde uvedeny jen ústavy v Budapešti, a to Katedra psychologie na filosofické fakultě Eötvösovy university, Ústav pro dětskou psychologii při Maďarské akademii věd, Dětská klinika buda-peštské lékařské university (tato universita má zvláštní statut nezávislý na Eötvösově universitě), Pedagogický institut a další. Z nástinu činnosti jednotlivých ústavů vyplývá, že v popředí zájmu maďarských psychologů stojí experimentální a zdravotnická psychologie, jež se mnohdy doplňují a není zapomináno ani na široké uplatnění psychologie ve výchovném procesu.

Sborník maďarských psychologů podává velmi dobrý přehled o výsledcích jejich práce ve všech hlavních odvětvích maďarské psychologie a ukazuje na úzké spojení maďarské psychologie s důležitými společenskými problémy současnosti i s péčí o duševní zdraví člověka. Českého čtenáře budou rušit snad jen časté chyby v ruských resumé; i tak však bude vděčen maďarským psychologům za tento záslužný sborník, který přináší na mnoha místech užitečné podněty i naší psychologii.

Richard Pražák

Anton Jurovský, Psychológia osvetovej práce 1958, Osveta, Martin, stran 170.

Jurovského kniha „Psychológia osvetovej práce“ je u nás prvním pokusem o souhrnné zpracování psychologických problémů osvětové práce. Autor v ní v 7 kapitolách řeší v obrysech základní psychologickou problematiku osvětové práce, při čemž se opírá především o poznatky z obecné psychologie, z psychologie výchovy, osobnosti, sociální psychologie, o vlastní průzkum a mnoholeté vlastní zkušenosti v osvětové práci.

Jurovský požaduje, aby osvětová práce se prováděla na vědeckém základě. Za cíl osvětové práce vytyčuje zlepšení kvalit lidské osobnosti. Osvětovou práci pokládá v podstatě za výchovnou práci, jež spočívá nejen ve zprostředkování různých vědomostí a způsobilostí člověka, ale i ve formování postojů, smýšlení, citění a jednání lidí se zřetelk k potřebám socialistické společnosti. V osvětové práci podle Jurovského jde o kvalitativní formování lidí v jejich nitru, tedy o velmi jemné psychické procesy a je proto třeba vědecky zjistit, které psychologické podmínky a pochody umožňují takové působení.

Podstatu osvětové práce vidí Jurovský ve výchovném působení na lidi. Toto pojetí se obrátí v jeho definici osvětové práce, kterou pojímá jako cílevědomé, záměrné a plánovité působení na psychično nejčastěji již dospělého člověka v jeho volném čase s tím cílem, abychom mu pomohli stát se plnohodnotným členem socialistické společnosti. Jurovský pak podrobněji dokládá, jak se působení osvětové práce odráží v psychice člověka a jakými prostředky a zařízeními dosahujeme vytčeného cíle.

V kapitole o prostředcích osvětové práce podává i stručný nárys psychologie úspěšného osvětového pracovníka.

V posledních kapitolách analyzuje z psychologického hlediska naučné, umělecké, zábavné a praktické formy osvětové práce a načrtává psychologické základy jejich metodiky.

Práce Jurovského je zdařilý pokus o specifické zpracování psychologických problémů osvětové práce na základě současného stavu psychologického bádání. Vydání Jurovského knihy je nutno přivítat i z toho důvodu, že je hodnotným příspěvkem k budování vědecké teorie osvětové práce, jež je v začátcích a jejíž vybudování je naléhavým úkolem. Až budeme mít vědeckou teorii osvětové práce, budeme se opírat při výchově nového socialistického člověka o poznané zákonitosti vytváření a přetváření osobnosti, což zvýší také účinnost osvětové práce.

Vilém Chmelař